

Careva Hvala.

— (Uspomene iz mladosti.) —

Napisao **A. Kišicky**, Osijek.

Zaklinjem Ti se, duše moga melameda Rabi Šmerla ben Jockl, čije se kosti pretvoriše već dugo u prah i pepeo u »talit ut'filin«, da Ti ne zamjeram više radi onih duševnih i tjelesnih boli, koje si mi zadao još u nježnoj mojoj mladosti.

Koliko puta si svojim dugim i koštunjavim prstima znao da mi dereš moja nježna uha? A zašto? Jer nijesam dosta brzo znao da progundjam rečenicu iz Raši-a, ili jer nijesam htio da pomognem Tvojoj zlopakoj ženi, kad je muzla kozu, ili jer nijesam htio da nosim na leđjima Tvoga Jossele-a, najmladjeg i najrazmaženijega od tuceta Tvoje djece, ili jer nijesam htio od svojih čednih zalogaja da nahranim sve Tvoje gladne crvi.

Sve, sve to sam Ti već dugo oprostio, pa i one muke, koje smo trpili svaki petak poslije podne.

Oj Ti duše rabi Šmerla ben Rabi Jockl, pomози i ojačaj moje pamćenje, da bi mogao vjerno i istinito prikazati sve ono, što se događjalo svaki Erev-Šabat u našem hederu, da bi pozniji znali, kako se skrbio rabi Šmerl za svoje učenike i kako hrabro, pošteno i savjesno je vršio svoje zvanje kao uzgajatelj židovske djece.

Kad bi svršio poduku u petak poslije podne, držao bi nam redovito slijedeći govor:

«Vi nevaljala ništarijo, zacijelo ćete se opet skitat u besposlici do poslije svetog Šabata, a naši mudraci vele, da je besposlica majka svih grijeha; da bi se sjetili toga i da ne budete preobjesni, kaznit ću Vassada smjesta za Vaše buduće grijehе».

Tad je navadljao nekoliko citata iz biblije i talmuda, koji su svi potvrdjivali potrebitost kazne za grijeshnoga čovjeka i s tim je počela kaznena procedura. Svi su se djaci poredali licem k zidu, da ne bi koji zlorado uživao, kako mu biju druga, jer Šmuel hakatan veli: »Ako tko obori Tvoga neprijatelja, neka se ne veseli srce Tvoje«.

Pred vratima stajala je klupa, na koju smo se morali, licem prema dolje, nakon što smo otkrili stanoviti dio tijela, leći, a rabi Šmerl stajao je kraj nas kao kozak s nagajkom u ruci, koju je znao nemilosrdno da upotrebi. Kad bi svršio s jednom žrtvom, bacio bi je uz urnebesnu dreku i zapomaganje van, da napravi mjesta za drugu.

I ove muke sam Ti oprostio, jer su Te Tvoje patnje i nevolje riješile krivnje prema nama. Kad su Te oružnici šćepali i odvukli iz hedera, prolio sam mnogu suzu nad Tvojom gorkom sudbinom, jer sam Ti se u dubini srca svoga ipak divio i štovao Tvoju nadarenost i sposobnost, koje su bile veće od Tvoje okrutnosti.

Ta od Tebe sam naučio da spletem Lulav tako lijepo i kičeno, da se veselila cijela općina, da vežem tako spretno Cicit, da pravim Kešer šel T'filin, Ti si me uputio u krasnopis, u čemu si bio veliki majstor, ta Tvoja »Misraħ« i »Tal umatar« ploča bile su remek-djelo, a baš Te sposobnosti dovedoše Te nedužnoga u zatvor.

Tačno ću Vam ispričati, što se dogodilo s mojim jadnim melamedom rabi Šmerl ben rabi Jockl, tiraninom i mučiteljem male djece, vječito gladnim i učenim majstorom krasnopisa. — Ta zločin je bio već u tome, da se rodio kao Židov u Rusiji, a povećao ga je svojim umjećem krasnopisa i hirovitom zamisli, da pošalje caru Aleksandru III. u Petrograd prigodom njegovog krunisanja jednu čestitku napisanu na pergamentu u upravo predivnom obliku.

Bog zna, što ga je potaklo, da sastavi ovu čestitku, častoljublje, patriotizam ili pak očekivanje jedne veće nagrade, koja bi ga lišila njegovih briga i jadi.

Čestitku je sam izradio potajno u mnogim, dugim noćima, a bila je to alegorijska pjesma na hebrejskom jeziku, bogata frazama, držana u obliku akrostihona, koju je poslao u oči krunisanja u prijestolnicu.

Prodje jedna godina, pa druga, otkako je rabi Šmerl izvršio to herojsko djelo, a o njegovoj čestitci ni traga ni glasa. — Nikom nije izdao te svoje tajne, a nada na bogatu nagradu bila je jalova, te mu se već činilo da se na carskom dvoru ili nije nikada saznalo za ovo njegovo preduzeće ili već i zaboravilo, on se mučio dalje i gladovao pokoran svojoj sudbini, kad li...

* * *

Jedne zimske večeri sjedili smo kao obično stisnuti kao sardine oko velikog stola, na kojem je stajala petrolejska lampa, koja se vječito dimila, na čelu stola rabi Šmerl pripravan, da nas ispita o učenom gradivu. Radili smo baš u traktatu Baba-kama jednu vrlo kompliciranu raspravu: »Ako jedan vol udari jednu telnu kravu, a kraj nje se nadje mrtvorodjeno tele...«

Soba bila je puna zaglušne vike, djeca su vikala i plakala od gladi, a u kući ni mrve hljeba, da ih se ušutka. Njegova se žena tužila i psovala ga kao šlemila, koji ne zna da zasluži ni suhog hljeba. Koza, koja ne daje mlijeka, jer ne dobiva hrane, stoji kraj vratiju i mekeće ...htjela bi van, da traži nešto hrane, jer već psalmista pjeva: »Bog da, da trava raste i stoka nadje hranu svoju...«

Rabi Smerl, koji je čekao samo priliku, da iskali svoj gnjev i svoju gorčinu, pogledao nas je redom, da nadje koju žrtvu, njegov pogled zapne na meni i već povikne bjesnim glasom: »Ako smo pak u dvojbi, da li je krava pobacila mrtvo tele prije ili poslije udarca vola, ha, ded reci, što onda.« Njegova duga, koštunjava ruka već je tražila moje uho, mene su prolazili srsi i ja zatvorim oči predan svojoj sudbini, kad li — se iznenada otvore vrata a u njima dva oružnika. Zapanjeni zašutili smo svi osim gladne djece, kojima je žena turila redom prst u usta, da ih bar na čas umiri.

Oružnici uhvate našeg melameda, udare ga nekoliko puta masno u rebra, pa hajd s njim i za čas se izgube u mraku.

Slijedeći dan, kad se strašna vijest raširila po cijelom gradu, sastadoše se naši velikani, da se posavjetuju, kako bi izbacili rabi Šmerla, ali je oblast, koja se pod »stanovitim uvjetima« pokazala uvijek spremnom da popusti, bila ovaj put neumoljiva.

Kao teški zločinac držan pod strogom paskom bio je najprije obrijan i ošišan, a zatim su ga turili u kažnjeničko odijelo i zatim sa čoporom divljih razbojnika otpravljen je u sjedište pokrajine G.

Riječi Jeremije ne bi dostajale, da se opiše put muka i patnja, koji je prošao naš rabi Šmerl. Napola smrznut i izmučen gladju došao je napokon pod strogom paskom na njemu nepoznati cilj, — stajao je pred guvernerom. Ovaj čovjek krupan, malen i čelav s velikim brkovima, koji su mu visjeli niz obraze, približi se Šmerlu, a da ga nije ni pogledao i rekne: »Ja, gubernator, dobio sam nalog, da osobno — ovdje mu se steglo lice od gadjenja — priopćim jevreju Šmerlu sinu Jockla iz sreza S. carsku poslanicu, radi čega sam našao shodnim, da gore spomenutog Jevreja dozovem k sebi. Dakle Jevreju Šmerlu, sinu Jockla, daje se na znanje, da mu njegovo veličanstvo Aleksandar III. samodržac svih Rusa izriče za njemu priposlanu čestitku prigodom njegovog krunisanja svoju carsku hvalu.«...

